İNÖNÜ MAĞARASI ERKEN TUNÇ ÇAĞI ÇANAK ÇÖMLEĞİ

EARLY BRONZE AGE POTTERY FROM İNÖNÜ CAVE

Makale Bilgisi | **Article Info**

Başvuru: 08 Mart 2021 | Received: March 08, 2021
Hakem Değerlendirmesi: 15 Mart 2021 | Peer Review: March 15, 2021
Kabul: 09 Nisan 2021 | Accepted: April 09, 2021

DOI : 10.22520/tubaar2021.28.005

Hamza EKMEN*

ÖZET

İnönü Mağarası, Batı Karadeniz kıyısında yer alan bir mağara yerleşimidir. 2017 yılından itibaren mağarada yapılan sistemli kazılarda, IV. tabakada elde edilen bulgular, bölgenin Erken Tunç Çağı kültürel yapısının anlaşılmasına katkı yapmıştır. Söz konusu tabakanın başta çanak çömlekler olmak üzere diğer küçük buluntularının analojik değerlendirmesi ve radyokarbon analizi sonuçları İnönü Mağarası'nda, M.Ö. 3. Bin yılın ikinci yarısına ait bir yerleşimin var olduğunu göstermektedir. Buluntuların niteliği, niceliği ve mimari kalıntıların değerlendirilmesi ise şimdilik mağarada küçük ölçekli hatta belki de sezonluk bir yerleşimin varlığına işaret etmektedir.

IV. tabaka çanak çömleği her ne kadar yerel karakteri baskın olan bir repertuardan oluşsa da burada detayları sunulan özellikleri bakımından, bölgenin MÖ 3. Bin yılın ikinci yarısından itibaren İç Batı Anadolu, Trakya ve Balkanlarla olan ilişkileri hakkında fikir vermektedir.

Anahtar Kelimeler: İnönü Mağarası, Erken Tunç Çağı, Filyos Kültürü, Batı Karadeniz, Siyah Ağız Kenarlı Çanak.

* Dr. Öğr. Üyesi, Zonguldak-Bülent Ecevit Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Farabi Kampüsü, İncivez-ZONGULDAK.
e-posta: hamzaekmen@gmail.com ORCID: 0000-0002-3452-2494

The contents of this system and all articles published in Journal of TÜBA-AR are licenced under the "Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0".

DOI: 10.22520/tubaar.2021.28.005

ABSTRACT

İnönü Cave is a settlement located on the Western Black Sea coast. The findings obtained from level IV in the systematic excavations conducted in the cave since 2017 have contributed to the understanding of the Early Bronze Age cultural structure of the region. The analogical evaluation and radiocarbon analysis results of other small finds, especially pottery, obtained from this level indicate the presence of a settlement belonging to the second half of the 3rd millennium BC in İnönü Cave. The quality and quantity of the finds and the evaluation of the architectural remains indicate the presence of a small-scale and perhaps even seasonal settlement in the cave for now.

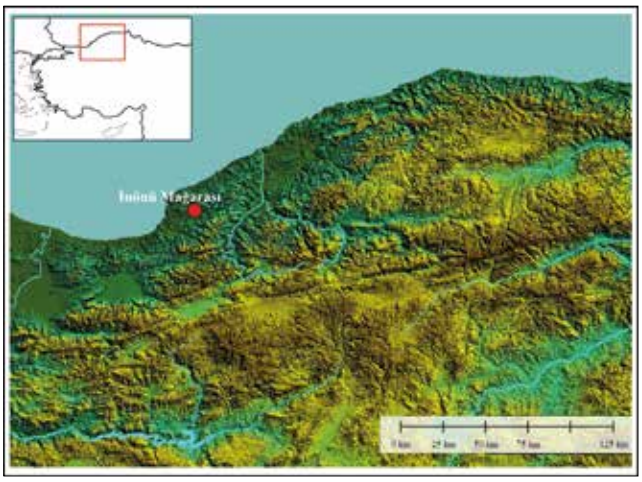
Although the pottery of level IV consists of a repertoire with a dominant local character, in terms of its characteristics presented here, it gives an idea about the relations of the region with Western Central Anatolia, Thrace, and the Balkans since the second half of the 3rd millennium BC.

Keywords: İnönü Cave, Early Bronze Age, Filyos Culture, Western Black Sea, Black Topped Ware.

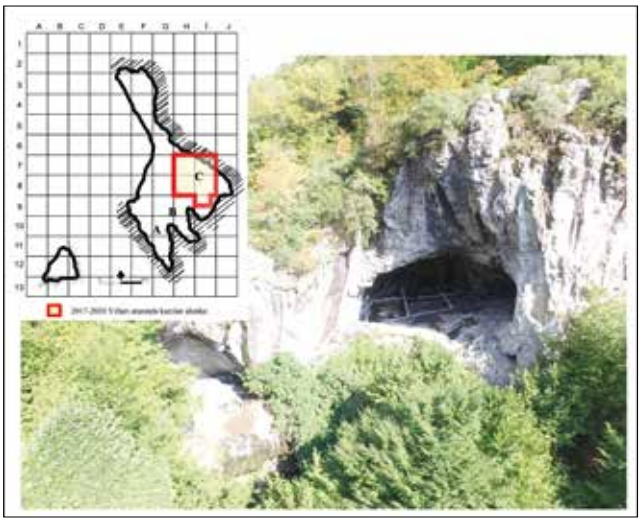
GİRİŞ

Karadeniz kıyısından yaklaşık 25 km içeride yer alan İnönü Mağarası, Zonguldak İli, Karadeniz Ereğli İlçesi'nin, Alacabük Köyü sınırları içindedir (Şekil 1). Deniz seviyesinden ortalama 235 m yükseklikte bulunan mağara, aydınlık ve ferah olması yanında, çevresindeki elverişli koşullar sayesinde yerleşim için önemli avantajlara sahiptir (Foto. 1). Bölgenin en önemli su kaynaklarından biri olan Gülüç Çayı'nın oluşturduğu vadide bulunan mağara gerek Karadeniz kıyıları ile gerekse de iç kesimlerle bağlantı kurabilecek bir konuma sahiptir[1].

G. Karauğuz'un bölgede yaptığı araştırmalar sırasında ilk kez ziyaret edilen[2] İnönü Mağarası'nda 2017 yılından itibaren sistemli kazılar yapılmaktadır.[3] 2017-2018 yıllarında mağaranın C gözünün orta kısmında bulunan H/7-8 açmalarında (Foto. 1) yapılan kazılarda anakayaya kadar inilmiş ve bu kısımda yaklaşık 1,20 m'ye ulaşan bir dolgunun var olduğu anlaşılmıştır (Foto. 2). Bu dolgu içinde Geç Kalkolitik Çağ'dan (MÖ 5. Binyılın son çeyreği) başlayarak, kesintilerle Ortaçağ'a (MS 10-12. yüzyıl) kadar uzanan beş tabakanın var olduğu tespit edilmiştir (Çize. 1).[4]



Şekil 1: İnönü Mağarası'nın Konumu / *Map Showing İnönü Cave (Global Mapper üzerinden geliştirilmiştir)*



Fotoğraf 1: İnönü Mağarası'nın Batıdan Görünümü / *Western View of İnönü Cave*

Tabaka	Dönem	Tipik Buluntu	Yaklaşık Tarihler
I	Ortaçağ	Sırlı Seramikler	MS 1000-1200
II	Erken Demir Çağı	Kaba seramikler	MÖ 1200-980
III	Geç Tunç Çağı	Tunç Silahlar ve Eşyalar	MÖ 1350-1200
VI	Erken Tunç Çağı	Yassıkaya Tipi Seramikler	MÖ 2300-2130
V	Kalkolitik Çağı	Koyu Yüzlü Parlak Perdahlı Seramikler	MÖ 4300-3950

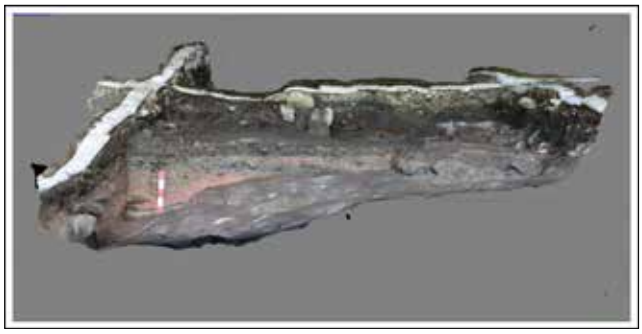
Çizelge 1: İnönü Mağarası Stratigrafisi / *Stratigraphy of İnönü Cave.*

Bu tabakalarda elde edilen materyal kültür kalıntılarının özgün ve yerel özellikler göstermesi ve bölgenin arkeolojik açıdan az araştırılmış olması, söz konusu tabakaların tarihlendirilmesi konusunda büyük zorluklar yaratmıştır. Bu nedenle her tabakadan alınan çok sayıda örnek C14 yöntemiyle tarihlendirilmiştir.[5] Böylece analojik değerlendirmeler ile ulaşılan geniş tarih aralıkları, radyokarbon tarihleri sayesinde daha dar aralıklara oturtulmuştur.[6] Elde edilen bu ilk veriler ise, sadece mağaranın değil, Batı Karadeniz Bölgesi'nin ilk mutlak tarihleri olması açısından önem taşımaktadır.

İnönü Mağarası kazıları sayesinde Batı Karadeniz Bölgesi kıyılarında, ilk kez Geç Kalkolitik Çağ, Geç Tunç Çağı ve Erken Demir Çağı'na ait bulgular, tanımlı dolgularda tespit edilmiştir. Yanı sıra bu kazılar ile birlikte, Yassıkaya Mağarası, Erken Tunç Çağı yerleşiminin ardından Batı Karadeniz kıyısında yer alan Erken Tunç Çağı yerleşimlerine bir yenisi eklenmiştir.[7] Bu çalışmada İnönü Mağarası'nın Erken Tunç Çağı'na tarihlenen IV. tabakasında ele geçen bulgulara ek olarak çanak çömlekler

1 Ekmen H. 2020: 78.
2 Karauğuz 2016: 22.
3 Ekmen, H./Mercan/Ekmen, F. G./Güney 2019: 272.
4 Ekmen, H./Mercan/Ekmen, F. G./Güney 2020a: 317, Tablo 1.
5 Ekmen F. G. 2020: 62.
6 Ekmen H. 2020: 79.
7 Ekmen, H./Mercan/Ekmen, F. G./Güney 2020a: 319.

DOI: 10.22520/tubaar.2021.28.005



Fotoğraf 2: H/8 Açmasının Doğu Kesiti / *East Section of the Trench H/8*

niteliksel ve analojik olarak değerlendirilecektir. İnönü Mağarası, Erken Tunç Çağı çanak çömlek grubunun tanımlanması ve tarihlendirilmesi, bölgenin Erken Tunç Çağı kültürü ile ilgili çalışmalarda bir altlık olarak değerlendirilmesini mümkün kılacaktır.

İNÖNÜ MAĞARASI ERKEN TUNÇ ÇAĞI YERLEŞİMİ (IV. TABAKA)

KÜÇÜK BULUNTULAR VE MİMARİ BULGULAR

Bir yangın sonucu terk edildiği belirlenen Kalkolitik Çağ yerleşiminin (V. tabaka) ardından bir süre yerleşilmeyen mağaranın Erken Tunç Çağı'nda (IV. tabaka) kullanıldığına ilişkin buluntu ve kalıntılara rastlanılmıştır. Kısıtlı bir alanda araştırılan IV. tabakadan elde edilen bulgular, Erken Tunç Çağı yerleşiminin şimdilik C gözünün belirli bir kısmında yer aldığını göstermektedir (Foto. 1).[8]

Anakayaya kadar ulaşılan H/7-8 açmalarının kesitlerinden ve kot seviyelerinden bu dönem yerleşimcilerinin, Kalkolitik Çağ'a ait V. tabakanın üzerini kerpiç/kil bir dolgu ile doldurarak düzgün bir yerleşim zemini oluşturdukları anlaşılmaktadır (Foto. 2). Bir yangınla son bulduğu belirlenen IV. tabakaya ait mimarlık izleri ise son derece azdır (Foto. 3). Herhangi bir duvar kalıntısı veya mekânsal ayrımları gösterecek izler şimdilik tespit edilememiştir.[9] Bu tabakada bulunan ve belirli bir hat vermeyen, iki adet dikme kazığının varlığını açıklamak için elimizde henüz yeterli kanıt bulunmamaktadır. Ancak bu ahşapların, mağara içinde basit mekânsal düzenlemelerde kullanıldığı düşünülebilir. Mimari açıdan net ve belirgin bilgiler sunmayan fakat yine de mağara içindeki yerleşimin karakterini anlamamıza yardımcı olabilecek bazı ipuçları bulunmaktadır. Bunlardan birisi 2018 yılı kazılarında tespit edilen ocaktır. Tabanı kil sıvalı ve yaklaşık 120 cm çapındaki ocağın (Foto. 3) yanında bulunan andiron, bu alanın pişirme faaliyetleri için kullanıldığını göstermiştir. Ocağın hemen yakınında ve açmanın çeşitli yerlerinde,



Fotoğraf 3: IV. Tabaka Mimari Kalıntıları / *Architectural Findings of Level IV.*

ateşe maruz kalmaları nedeniyle yanmış ve üzerinde çatlaklar oluşmuş, çoğu dilgilerden oluşan çok sayıda taş alet ele geçmiştir (Foto. 4). IV. tabakaya ait dolgu toprağının mikro elek ile elenmesi ve yüzdürme (*flotation*) tekniği ile ayrıştırılması sonucunda, bol miktarda üretim artığı taş parçaları da tespit edilmiştir.

Aynı açmada, ocağın kuzey ucunda, kökünden kesildiği belirgin bir şekilde görülen boynuzlar ve yanlarında tunç keskiler bulunmuştur (Foto. 5). Boynuzlar üzerindeki kesme izlerinin, keskilerin ağız ölçüleri ile uyumlu olması bu buluntuların birbirleri ile ilişkili olduğunu göstermiş ve boynuzların kafataslarından söz konusu keskiler ile çıkarılmış olabileceğini akla getirmiştir. Ayrıca 2017 yılında, bu tabakada bulunan ve sütten ikincil ürün üretiminde kullanılan kaplar[10] ile (Şekil 5/2) yukarıdaki veriler bir arada değerlendirildiğinde, mağaranın batı yamaçlarının Erken Tunç Çağı sakinleri tarafından küçük ölçekli işlikler olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Söz konusu alanlarda, taş alet, kemik/boynuz alet üretimi yanında sütten ikincil besin üretimi yapılmış olması mümkündür.

ÇANAK-ÇÖMLEK

İnönü Mağarası'nda şimdilik H/7-8 açmalarında elde edilen IV. tabaka çanak çömleği, hamur ve form çeşitliliği açısından sınırlı olmasına rağmen, hakkında çok az bilgi sahibi olduğumuz Batı Karadeniz Bölgesi, Erken Tunç Çağı çanak çömleğinin anlaşılması yönünde kayda değer ipuçları sunmaktadır. IV. tabaka çanak çömleğini hamur renkleri, katkıları ve yüzey özellikleri bakımından dört ana grup altında incelemek mümkündür.

[8] Ekmen H. 2020: 79.

[9] Ekmen, H./Ekmen, F. G./Mercan/Güney 2020b: 31-32.

[10] Ekmen H. 2020: 79 vd.



Fotoğraf 4: IV. Tabakada Bulunan Yanmış Dilgiler / *Burnt Blades of Level IV.*



Fotoğraf 5: IV. Tabakada Bulunan Tunç Keskiler / *Bronze Chisels of Level IV.*

Hamur Özellikleri

1. Kahverengi Mal Grubu: Bu mal grubunda yer alan çanak çömlek örneklerinin genel özelliği, hamurlarının kahverengi olmasıdır. Hamur katkılarında ve dış yüzeylerinde görülen farklılıklar dikkate alınarak bu hamur grubu iki alt grup altında incelenmiştir.

Birinci alt grup (*1A*) kahverengi hamurlu kum, kireç ve çok az taşçık katkılıdır. Çoğu, kötü pişirilmiş örneklerden oluşan bu grupta yer alan seramiklerin az sayıda örneğinin hamurunda özlenme görülür. Belirgin düzeltme izleri gözlenen dış yüzeyleri genellikle hamurun renginde yalın bırakılmıştır (Foto. 6).

İkinci alt grubu (*1B*) açık kahverengi hamurlu taşçıklı mal olarak tanımlamak mümkündür. Bu grupta yer alan seramiklerin hamurları genellikle açık kahverengidir. Kum, kireç katkılı hamurlarında en belirgin özellik iri taşçık bulunmasıdır. Bazı parçalarda iri taşçıklar, kabaca düzeltilmiş yüzeylerde bile görülür. Bitkisel katkı tercihen kullanılmıştır. Kötü pişirilmiş hamurlarında görülen özlenme tipiktir. Yüzeyleri, hamurun renginde bırakılmıştır. Bazı parçalarda kırmızı ya da kahve-siyah tonlarında alacalanmalar görülür (Foto. 7). Bu mal grubunda genellikle akıtacaklı kapların ve gövde üzerinde memecik kabartma bezemesi bulunan kapların (Foto. 6-7) yer aldığı dikkati çekmektedir.

2. Kahverengi Astarlı Perdahlı Mal Grubu: Bu grupta yer alan parçaların kahverengi sıkı hamurları kum, kireç ve çok az taşçık katkılıdır. Çok az örneğin hamurunda özlenme görülür. 1. mal grubuna göre bu mal grubunda yer alan çanak çömlekler daha iyi pişirilmiş örneklerden oluşmaktadır. Dış yüzeyleri ince astarlı ve perdahlıdır. Bu mal grubunu diğerlerinden ayıran belirgin özelliği, parçaların çoğunda iç ve dış yüzeyde yatay dalgalı bir şekilde koyu gri ve tonlarında alacalanmaların görülmesidir (Foto. 8).

3. Siyah Ağız Kenarlı (Black Topped) Mal Grubu: Koyu gri hamurları kum, kireç ve taşçık katkılıdır. Hamurlarında özlenme görülmez. Genellikle açık kapların yapımında tercih edildiği anlaşılan bu mal grubunda içteki ince siyah astar dışta ağız kenarına taşar, keskin bir ayrımla omuzdan gövdeye doğru kiremidimsi kırmızı tonlarında ya da az sayıda örnekte olduğu gibi grinin tonlarında devam eder (Foto. 9). Gövdesi kiremidimsi kırmızı olanlarda yoğun



Fotoğraf 6: 1A Hamur Grubu / *Paste Group 1A.*



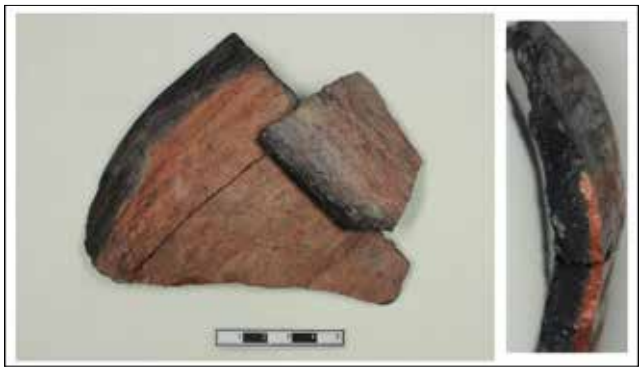
Fotoğraf 7: 1B Hamur Grubu / *Paste Group 1B.*

DOI: 10.22520/tubaar.2021.28.005

bitkisel katkı görülür. Siyah ağız kenarının altından başlayarak gövdeyi tamamlayan kırmızı veya gri renkli yüzeylerde aynı renklerin tonlarında alacalanmalar görülür. Bu grubu oluşturan örnekler genellikle orta dereceli ateşte pişirilmiştir. İçte ve dışta ince astarlı yüzeyleri perdahlanmıştır.



Fotoğraf 8: 2. Hamur Grubu / *Second Group of Paste.*



Fotoğraf 9: 3. Hamur Grubu / *Third Group of Paste.*

4. Kırmızı Astarlı Mal Grubu: Bu gruptaki örneklerin kırmızı hamurları kum, kireç ve orta büyüklükte taşçık katkılıdır. Genellikle orta dereceli ateşte pişirilmiş örneklerden oluşan bu grupta yer alan bazı seramiklerin hamurunda ince ve orta özlenme görülür. Dış yüzeyi astarlıdır. Çoğu parçanın içte de hamur renginde astarlı olduğu görülürken, bazı parçaların koyu kahverengi ya da koyu gri tonlarında astarlı olduğu dikkati çekmektedir (Foto. 10). Kabartma şerit bant üzeri baskı bezemeli örneklerin ve Yassıkaya tipi kulpların çoğu bu grupta yer alır.

Form Özellikleri

Tamamı el yapımı örneklerden oluşan İnönü Mağarası IV. tabaka çanak çömleği, form açısından çok fazla çeşitlilik göstermemektedir. Açık kaplar içinde çanaklara, kapalı kap gruplarında ise boyunsuz, küçük çömleklere ve gaga ağızlı testilere yoğun olarak rastlanır.

Çanaklar: Açık kaplar içinde, basit ağız kenarı hafif içe çekik çanaklar yaygındır (Şekil 2/2-6). Daha derin örneklerde ağız kenarlarındaki içe çekiklik belirgin bir hal alır. Bu örneklerde çanağın keskin omzundan itibaren başlayan yayvan gövdesi dibe ulaşmaktadır (Şekil 3/1-2). Derin çanaklarda "Siyah Ağız Kenarlı (Black Topped) mal grubunun yoğunluğu dikkati çekmektedir. Bu grupta yer alan tamamına yakını korunmuş çanaklar düz diplidir (Şekil 2/4-5). Bir örnekte gövde üzerinde yatay kulp bulunmaktadır (Şekil 2/3). Yassıkaya Mağarası'na özgü olarak tanımlanan[11] saplı ilmek kulplu çanakların, saplı ilmek kulplarından da İnönü Mağarası IV. tabakasında ele geçmiştir (Şekil 8/7, 8). Bu grupta değerlendirilen akıtacaklı bir parçanın (Şekil 7/7), derin bir çanağın gövdesi üzerinde yer aldığı düşünülmektedir.



Fotoğraf 10: 4. Hamur Grubu / *Fourth Group of Paste.*

Çömlekler: Çömleklerin büyük bir bölümü, basit ağız kenarlı, boyunsuz küresel gövdeli örneklerden oluşur (Şekil 4/1-5). Az bir kısmı oval gövdelidir (Şekil 5/1-2). Küresel gövdeli boyunsuz örneklerin tamamına yakını kırmızı hamurludur (bkz. 4. mal grubu) ve çoğunun ağız kenarı altında ve/veya gövdesi üzerinde kabartma bant üzerine baskı bezeme bulunmaktadır (Şekil 4/1-5). Bazı örneklerde ise ters V şeklinde kabartma bezemeler yer almaktadır (Şekil 4/5).

Gaga Ağızlı Testiler: Tamamı korunmuş bir örneği henüz ele geçmemiş olmakla beraber, gaga ağızlı testilerin akıtacak kısmına ait çok sayıda örnek ele geçmiştir (Şekil 6-7). Söz konusu örneklerin gaga uçları sivriltilmiş (Şekil 7/1-3), kütleştirilmiş (Şekil 7/4) ya da yuvarlatılmıştır (Şekil 7/5). Boyun kısımları çok uzun değildir. Büyük bir kısmı korunmuş olan bir örnek, gaga kısmının boyna bağlanışı, gövdenin formu ve kulbun pozisyonu hakkında fikir vermektedir (Şekil 6/1). Bu örnekte testinin küresel bir gövdeye sahip olduğu ve boynun hemen bitiminden başlayan kulbun gövde üzerine birleştiği görülmektedir. Kulbun üzerinde tutmayı kolaylaştıran ve görsel bir zenginlik katan yan yana iki adet memecik

[11] Efe/Mercan 2002: 364.

yer almaktadır. Kulbun üst kısımda her iki yanından başlayıp, boynu paralel bir şekilde saran kabartma bant üzeri baskı bezeme bulunmaktadır. Bu bezeme ikinci bir hat ile kulbun alt kısmına doğru bağlanmıştır. Bu ikinci kabartma bandın üzeri de düzensiz çentik bezemelerle süslenmiştir. Bu örnekte olduğu gibi, gaga ağızlı testilerin çoğunun kahverengi hamurdan (1. Mal grubu) üretildiği dikkat çekmektedir. Gaga ağızlı testi parçaları içinde bir örnek, oldukça ince hamurludur. Bu örneğin gaga ucunun altında ve boynunda birbirine paralel yatay ve dikey çizi bezemeler bulunmaktadır (Şekil 7/6).

Bezeme

İnönü Mağarası Erken Tunç Çağı çanak çömleğinde, yaygın olarak görülen bezeme türü kabartma bant üzerine yapılan baskı veya çentik bezemelerdir. Bu tipte bezemeli örnekler, bir çanağın ağız kenarında yer alan örnek dışında (Şekil 2/1) genellikle kapalı kaplar üzerinde karşımıza çıkar (Şekil 4/1-5). Kabartma bant üzeri parmak baskı bezemenin, söz konusu kapların ağız kenarlarına paralel bir şekilde ya da gövde üzerinde düzensiz bir şekilde uygulandığı görülmektedir (Şekil 6/1, 8/1-4). Daha önce de söz edildiği gibi kabartma bant bezeme dışında gaga ağızlı bir testi parçasının üzerinde çizi bezeme de görülmektedir (Şekil 7/6). Bir diğer süsleme unsuru ise memecik bezemedir. Memeciklerin genellikle kulpların üzerinde (Şekil 8/7-8) ya da kulpların birleşme yerlerinin yanında karşılıklı olarak yerleştirildiği görülür (Şekil 8/9). Bir örnekte ise ağız kenarının altında ikişerli konumlandırılmış memecikler bulunmaktadır (Şekil 5/1). Birbirine bitişik şekilde adeta bir tutamağı anımsatan yüksek kabartı şeklindeki ikiz memecikler bir başka bezeme unsurudur (Şekil 8/5-6).

DEĞERLENDİRME

Sinop'un batısından başlayarak, batıda Sakarya Irmağı'na kadar uzanan Batı Karadeniz kıyı şeridinde, Zonguldak-Ereğli sınırları içinde yer alan Yassıkaya Mağarası, bölgenin Erken Tunç Çağ kültürlerine ilişkin bilgi sunan tek merkez olma özelliğini uzun yıllar boyunca korumuştur. Yassıkaya'nın kuş uçumu 3 km. güneydoğusunda yer alan İnönü Mağarası'nda, 2017 yılında başlayan kazılarla birlikte, bölgede araştırma yapılan yerleşimlere bir yenisi eklenmiştir. Aralıklarla, MÖ 5. Binyılın ikinci yarısından, MS 1200'e kadar (Çize. 1) iskân edildiği anlaşılan mağaradan elde edilen bulgular, bölgenin tarihöncesi kültürlerinin anlaşılmasına önemli katkılar yapmıştır.

Bu çalışma kapsamında tanıtılan İnönü Mağarası'nın IV. tabaka çanak çömleğinin hamur, yüzey özellikleri, form ve bezeme özellikleri dikkate alındığında, Orta Anadolu ve Batı Anadolu çağdaş yerleşimlerinde ele geçen çanak çömleklerle uyum içinde olduğunu söylemek zordur. Tamamı el yapımı örneklerden oluşan formlar, dar bir repertuarı yansıtmaktadır. Açık kap gruplarında çanaklar neredeyse bu grubun tamamını oluşturmaktadır. Kapalı kap gruplarında ise genellikle boyunsuz, küçük ebatlı çömleklerin yoğunlukta olduğu ve az sayıda boyunlu çömleğinde repertuar içinde yer aldığı görülmektedir. Kapalı gruplar içinde gaga ağızlı testiler azımsanamayacak sayıdadır. Bu dar form çeşitliliği ve özensiz işçilik, yukarıda ifade edildiği gibi yerleşimin kısa süreli, belki de küçük ölçekli bazı üretimler için kullanılan bir kamp yeri olmasıyla açıklanabilir.

IV. tabaka çanak çömleği içinde basit ağız kenarı içe dönük, omurgalı çanaklar (Şekil 2-3) yoğun olarak yer almaktadır. Bu tipte çanakların benzerlerine, Türkiye Trakya'sı yerleşimlerinde rastlanmakla birlikte, Kanlıgeçit KG3 evresinde bulunan tamamı korunmuş bir çanak[12] İnönü Mağarası'nda sağlam bir örneği ele geçen çanağın (Şekil 2/4) hem profil hem de hamur olarak tam paralelidir. Türkiye Trakya'sı dışında, bu tip çanakların benzerleri Kuzey Yunanistan'da Sitagroi Va-b[13], Doğu Trakya'da Karanovo Erken Tunç Çağı I'de[14] ve Makedonya'da Kritsaná yerleşiminin Erken Tunç Çağı[15] tabakalarında görülmektedir. İnönü Mağarası'nda bulunan akıtacaklı kaplara ait olan bir parçanın (Şekil 7/7) benzerleri ise, Balkanlar'da Ezero, Dyadovo Erken Tunç Çağı tabakalarında[16] ve Yassıkaya'da[17] karşımıza çıkmaktadır. İç Batı Anadolu yerleşimlerinde, özellikle Demircihöyük ve Küllüoba'nın Erken Tunç Çağı tabakalarından bildiğimiz "S" profilli veya içe kıvrık ağız kenarlı sığ ve yuvarlak dipli tabaklar[18] İnönü Mağarası'nda görülmemektedir.

IV. tabaka çanak çömleği içinde uç ve gövde kısımlarına ait örnekleri bulunan gaga ağızlı testiler (Şekil 6-7), İç Batı Anadolu'da Geç Kalkolitik Çağ'dan Erken Tunç Çağı I dönemine geçişten itibaren gelişen[19] kap formları arasındadır.[20] İnönü Mağarası gaga ağızlı testilerinin özellikle gövdelerindeki bezemeler ve kulplarında görülen detaylar Yassıkaya Mağarası gaga ağızlı testileri için tipik olan uygulamalarla tam paralel özellikler göstermektedir. Yassıkaya gaga ağızlı testilerinin bazılarında gördüğümüz, kulpların birleşim yerlerinin her iki kenarında bulunan birer memecik[21] İnönü Mağarası örneklerinde de (Şekil 8/9) görülmektedir. Bunun dışında, Yassıkaya Mağarası gaga

[12] Özdoğan/Parzinger 2012: Fig. 133.
[13] Sherratt 1986: fig. 1311/4; Fig. 13.26/3.
[14] Hiller/Nikolov 1997: Taf. 154/g-s.
[15] Heurtley 1939: Fig. 36/a-b.
[16] Leshtakov 1992: 24, 38.
[17] Efe/Mercan 2002: Çiz. 4/10.
[18] Sarı 2017: 168; Efe 1988.
[19] Efe/Topbaş/İlaslı 1995: 376-377.
[20] Gür/Erdan 2018: 125-127.
[21] Efe/Mercan 2002: Çiz. 1-5.

DOI: 10.22520/tubaar.2021.28.005

ağızlı testilerinde görülen boynu veya gövdeyi paralel bir şekilde saran veya onlara birleşen kimi zaman ise dikey bir şekilde kesen kabartma bant bezemeler[22] İnönü Mağarası örneklerinde de (Şekil 6/1) bulunmaktadır. İnönü Mağarası gaga ağızlı testilerinin, Yassıkaya gaga ağızlı testilerinden ayrılan tek yanı ise gaga kısımlarının çeşitliliğidir. Yassıkaya'da sadece kesik gaga ağızlı örnekler görülürken, İnönü Mağarası'nda sivri, küt veya oval uçlu örneklerin de bulunduğu görülmektedir (Şekil 7/1-6). İç Batı Anadolu'da Demircihöyük'te Erken Tunç Çağı II dönemine (L, M evrelerine) ait gaga ağızlı testilerin[23] formları ve üzerlerinde bulunan kabartma bant bezemeleri, hem İnönü Mağarası, hem de Yassıkaya örneklerini anımsatmaktadır. Yine aynı bölgeden, Küllüoba Erken Tunç Çağı III dönemine ait bazı örnekler[24] İnönü Mağarası kabartma şerit bant bezemeli gaga ağızlı testileri ile benzerlik göstermektedir. İnönü Mağarası gaga ağızlı testilerinin gaga uçlarını anımsatan bir başka örnek de, Kanlıgeçit KG2a-b evrelerinde[25] ele geçmiştir. Kuzeydoğu Ege'de Gökçeada-Yenibademli Höyük'te,[26] MÖ 3. Binin ilk yarısına ait tabakalarda bulunan gaga ağızlı testileri de İnönü Mağarası örnekleriyle karşılaştırmak mümkündür.

İnönü Mağarası Erken Tunç Çağ çanak çömleği üzerinde görülen bezeme unsurlarının büyük bir kısmı kabartma şerit bant üzeri baskı bezemeden oluşmaktadır. Bu gelenekte, genellikle kabın ağzının altını çevreleyen (Şekil 4/1-5) veya gövde üstünde (Şekil 8/1-4) bulunan kabartma şerit bantların üzerinin baskı veya çentiklerle süslendiği görülür. Bazı örneklerde görülen memecik şeklinde bezemelerin (Şekil 8/5-6) aynı zamanda tutmayı kolaylaştırmak amacıyla yapıldığı da düşünülebilir. Bu tabakaya ait çanak çömleklerde, boya bezeme hiç görülmezken, çizi bezeme sadece bir örnekte (Şekil 7/6) tespit edilmiştir. Yassıkaya Mağarası için tipik olan[27] ve İnönü Mağarası IV. tabakasında da bol miktarda örneği bulunan kabartma bant üzeri baskı bezeme geleneği, Orta Anadolu ve Ege Bölgesi, Erken Tunç Çağı yerleşimlerinde yaygın olarak görülmeyen bir bezeme türüdür.[28] Diğer taraftan bu tipte bezemeli örneklerin ele geçtiği yerleşimler ve bu bezemenin kronolojik olarak gelişimi dikkate alındığında Makedonya'dan, Doğu Trakya'ya ve Batı Karadeniz'e kadar uzanan bir coğrafyada uzun süreli kullanılan bir geleneği yansıttığı görülmektedir.[29] Batı Karadeniz kıyı şeridinde İnönü ve Yassıkaya mağaraları dışında Kastamonu, Cide ve Şenpazar ilçelerini kapsayan yüzey araştırmalarında Kılıçlı Mağarası'nda bu tipte kabartma bant üzeri baskılı parçalar elde edilmiştir.[30] Batı Karadeniz kıyı şeridinden biraz daha iç kısımlarda ise yine bu tipte bezemeli örnekler, Kastamonu'da yapılan yüzey araştırmalarında Eylekderesi ve Gavurevleri'nde ele geçmiştir.[31] Kastamonu'nun daha güneyinde Çankırı ve Karabük illeri arasında kalan alanda ise, R. Matthews tarafından yürütülen yüzey araştırmalarında Yazıboy[32] ve Salur[33] yerleşimlerinde, benzer şekilde bezemelere sahip seramik parçalarına rastlanılmıştır. Kastamonu İli sınırları içinde bu bezeme geleneğini yansıtan kazı buluntuları ise, Kınık Höyük'ten bilinmektedir. Kınık'ın II. mimari evresinde[34] bu tipte bezemelere sahip örnekler elde edilmiştir. Söz konusu kabartma bant üzeri baskı bezemeli seramiklerin daha doğuda bulunan örnekleri ise Boğazköy-Kuzeybatı Yamacı 9'da[35] ve Derekutuğun- Erikli yerleşiminde elde edilmiştir. Daha kuzeyde ve kıyıda bulunan İkiztepe'de, Erken Tunç Çağı II'den itibaren artış gösteren kabartma bant bezemeli seramiklerin[36] içinde baskı bezemeli olanlar da bulunmaktadır.[37] Kabartma bant bezeme geleneğinin İnönü Mağarası'nın hemen batısında yer alan Sakarya[38] ve Kocaeli illeri sınırları içinde yapılan araştırmalarda[39] örnekleri henüz elde edilememiştir. Erken Tunç Çağı'nın farklı evrelerinde Trakya Bölgesi'nden Balkanlara kadar uzanan geniş bir sahada karşılaşılan bu bezeme biçimi örneklerine Türkiye Trakyası'nda gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında Koyunbaba[40], Enez-Hasköy Höyük[41], Kanlıgeçit ve Salhane höyüklerinde[42] rastlanmıştır. Kanlıgeçit'te yapılan kazılarda bu bezeme geleneğini gösteren çanak çömlek parçaları KG3-2 tabakalarında[43] *in situ* olarak tespit edilmiştir. Troas Bölgesi'nde, Troia'da IIe-IIg evresinde[44] ve Bozköy-Hanaytepe'de[45] bu tip kabartma şerit bant üzeri baskılı seramiklerin örneklerinden görmek mümkündür. Ülkemiz sınırları dışında Doğu Trakya'da Ezero VI, XI ve XIII. tabakalarında[46],

22 Efe 2004: Fig. 2a.
23 Efe 1988: Taf. 34/2-3.
24 Efe 2004: Fig. 3/34.
25 Özdoğan/Parzinger 2012: 111, Abb. 102/3.
26 Hüryılmaz 2006: 4, Res. 6.
27 Efe/Mercan 2002: 364; Efe 2004: 33.
28 Thissen 1993: 212.
29 Glatz 2015: 160.
30 Glatz 2015: 159-160, Fig. 6.7-6.8/C3183, 3045.
31 Marro/Özdoğan/Tibet 1998: 323, Pl. II/1-2,4.
32 Matthews 2007: 31, Fig. 11; Matthews 2009: 86, Fig. 3.18-19.
33 Matthews 2009: 89, Fig. 3.29.
34 Genç 2005: 156, Çizim: 106, Lev. XI/106A.
35 Orthmann 1963: Taf. 16/161-164.
36 Efe/Mercan 2002: 365.
37 Alkım, U. B./Alkım H./Bilgi 1988: Lev. XIX/3, XX/8, XXII/3.
38 Kartal/Erbil/Karakoç 2016: 401.
39 Özdoğan 1985: 410.
40 Heyd/Aydıngün/Güldoğan 2016: 183, Fig. 8.7:1.
41 Başaran 1999: Lev. 3/7-8, 16.
42 Özdoğan 1982: Lev. XVII/Res. 4.
43 Özdoğan/Parzinger 2012: Fig. 158.
44 Blegen/Caskey/Rawson/Sperling 1950: Fig. 414/10, 35.
45 Yılmaz 2013: 870, Fig. 14.
46 Georgiev/Merpert/Katincharov/Dimitrov 1979: Fig. 155, 140, 134.

Dyadovo III. tabakada[47], Karanovo Erken Tunç Çağı I'de[48] ve Assara (Constantia) Erken Tunç Çağı[49] tabakalarında çok sayıda kabartma bant üzeri baskı bezemeli seramiklerden ele geçmiştir. Batı Trakya'da Dubene Sarovka Erken Tunç Çağı I'de[50] ağız kenarının altını paralel bir şekilde dolanan kabartma bant üzeri baskı bezemeli örnekler bulunmaktadır. Yunanistan'ın kuzeyinden Sitagroi'nin V/Va-b[51] tabakalarından ve Dikili Tash'tan[52] ağız kenarının altında kabartma bant üzeri baskı bezeme bulunan örnekler bilinir. Bu tip bezemeye sahip örnekler Makedonya'da Kritsaná[53], Hágios Mámas[54] ve Vardaróphtsa'nın[55] Erken Tunç Çağı tabakalarında belgelenmiştir. Güneydoğu Bulgaristan'da Tudzs Vadisi'nde Drama-Merdzhumekya[56], Romanya'nın Karadeniz kıyılarında Cernavoda III'te[57] ve Ege Adalarında Poliochni'de[58] bu tipte bezemeli çanak çömlek parçaları elde edilmiştir.

İç Batı Anadolu yerleşimlerinde Erken Tunç Çağı II'den itibaren kabartma bant bezeme geleneğinde artış olduğu T. Efe[59] tarafından ifade edilmiştir. Bu tipte bezemeye sahip çanak çömleklere Demircihöyük'ün Erken Tunç Çağı II dönemine ait yerleşim evrelerinde[60] rastlanmıştır. İnönü Mağarası'nda bir örnekle temsil edilmek suretiyle Kalkolitik Çağ'dan itibaren devam eden bir gelenek olduğunu gördüğümüz kabartma bant üzeri baskı bezeme geleneğinin Geç Tunç Çağı ve Erken Demir Çağı tabakalarında da devam ettiği görülmektedir.[61] Kökeninin Orta Tuna-Balkan bölgesi olduğu ifade edilen bu bezeme geleneğinin Sırbistan'daki Starčevo kültüründe MÖ 7. Binin sonundan itibaren yayılım gösterdiği belirtilmektedir.[62] Balkanlar'da Karanovo I'den itibaren gelişim gösteren bu bezemenin[63], Nova Zagora bölgesinde ve Romanya-Ukrayna Cucuteni-Tripolye kültüründe MÖ 5. Bin yılın sonları ve MÖ 4. Bin yılın başlarında kullanımı devam etmiştir.[64] Söz konusu bezeme geleneğinin Balkanlarda Erken Tunç Çağı çanak çömleğinde karakteristik öğelerden biri olduğu görülmektedir.[65]

Yukarıda ifade edildiği gibi oldukça uzun bir zaman diliminde karşılaşılan bu bezeme geleneğinin kronolojik olarak ayrımının yapılmasında kabartma bandın yüksekliği, baskının derinliği, boyutu, üzerinde yer aldığı çanak çömleğin hamur özellikleri ve bezemenin kap üzerindeki konumu oldukça önemlidir. Sherratt, baskı bezemenin yer aldığı kabartma şerit bantların, deri gibi esnek ve aynı zamanda organik bir malzeme ile kabın ağzını kapatan malzemenin daha sıkı ve sağlam olmasını sağlayan işlevsel bir öneme sahip olabileceğini ya da bu amaçla kullanılan urgan/iplerin bezeme sanatına yansıması (*skeumorfik)* olabileceğini ifade etmektedir.[66]

Daha önce de belirtildiği gibi, İnönü Mağarası kabartma bant bezemeli örneklerinin neredeyse tamamına yakını 4. Mal (Kırmızı astarlı) grubu içerisinde yer almaktadır. Bilindiği gibi, Troia II'nin geç evrelerinden itibaren artış gösteren kırmızı astarlı kapların Erken Tunç Çağı'nın sonlarına doğru hem sayısal hem de form çeşitliliği açısından baskın hale geldiği görülmektedir.[67] Yukarı Sakarya Havzası'nda Demircihöyük H-Q evrelerinde görülen kırmızı astarlı kaplar (Red ware/rote ware)[68] İç Batı Anadolu'da[69] ve Göller Bölgesi'nde[70] Erken Tunç Çağı II ve sonrasına ait birçok yerleşimde belgelenmiştir. Son olarak, Küçükçekmece Göl havzasının kuzeyinden göle boşalan Sazlıdere'nin yükselen yamaçlarında yapılan yüzey araştırmalarında da Troya IIa ve b evrelerinin el yapımı, kırmızımsı seramik parçalarına benzeyen örnekler elde edilmiştir.[71]

İnönü Mağarası IV. tabakada bulunan çanak çömlek grubu içinde tarihleme açısından önemli bir başka grubu, siyah ağız kenarlı çanaklar *(black-topped)* oluşturmaktadır. İnönü Mağarası'nda V. tabakadan itibaren gelişim gösteren siyah ağız kenarlı çanakların az sayıda örnekle IV. tabakada da kullanıldığı anlaşılmaktadır (Şekil 3/1-2). Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde, Geç Kalkolitik Çağ'ın erken evrelerinden Erken Tunç Çağı içlerine kadar uzanan süreçte görülen ve özel bir grubu oluşturan siyah ağız kenarlı çanakların en belirgin özelliği, iç kısmının tamamen siyah olması ve bu siyahlığın ağız kenarını bir miktar taştıktan sonra dibe doğru genellikle kırmızı,

47 Leshtakov 1992: 45/c, e.
48 Hiller/Nikolov 1997: Taf. 154/a-c; 162/a-g.
49 Lesthakov 2004: 32, Fig. 8/6; 9/1, 2, 7, 8; 18/1-4; 7-9.
50 Nikolova 2005: 95, Fig. 3/1.
51 Sherratt 1986: Fig. 462/a, d; 468/4, 5; 469/6.
52 Séfériadès 1996: 116.
53 Heurtley 1939: Fig. 42/a, c, j.
54 Heurtley 1939: Fig. 47/j.
55 Heurtley 1939: Fig. Fig. 53/e; 54/a-c.
56 Nikolova 2005: 95, Fig. 3/8.
57 Milanović 2011: Pl. 1/2.
58 Bernabò-Brea 1964: Pl. LXXVI.
59 Efe/Mercan 2002: 365; Efe 2004: 34.
60 Efe 1988: Taf. 52/4-6.
61 Ekmen H./Ekmen, F.G./Güney 2020.
62 Aydıngün/Aydıngün 2013: 66.
63 Hiller/Nikolov 1997.
64 Aydıngün/Aydıngün 2013: 66; Bem 2007: 239, 241-242.
65 Glatz 2015: 163.
66 Sherratt 1986: 439.
67 Ökse/Çalık-Ross/Konak 2019: 24.
68 Efe 1988: 7 vd.
69 Ökse/Çalık-Ross/Konak 2019: 24.
70 Üstün 2006: 132-133.
71 Aydıngün, Ş./Aydıngün, H. 2020: 13, Res. 15.

DOI: 10.22520/tubaar.2021.28.005

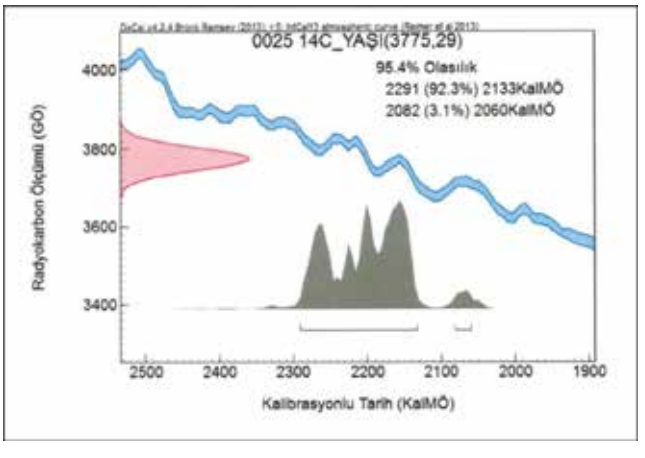
kahverengi veya grinin tonlarında devam etmesidir.[72] İç Batı Anadolu'da, Eskişehir ve çevresi Erken Tunç Çağı yerleşimlerinde yaygın olarak görülen bu özel kâse/çanak türünün, özellikle Demircihöyük'ün Erken Tunç Çağı I-II dönemleri için karakteristik olduğu[73] ve söz konusu dönemde Demircihöyük çanak çömleğinin neredeyse yarıya yakının bu özel teknikle üretildiği ifade edilmektedir.[74] Bu özel grubun güney sınırının Kütahya-Tavşanlı'nın güneyindeki dağlık bölge ve daha güneydeki Altıntaş olduğu, T. Efe[75] ve D. Sarı[76] tarafından ifade edilmiştir. D. French'in, İznik çevresinde yaptığı yüzey araştırmalarında bulduğu ve "*Yenişehir Black Topped malı*" olarak tanımladığı[77] grubun, İznik Gölü'nün yakınında yer alan Hacılartepe yerleşiminin Erken Tunç Çağı I evresinde elde edilememesi[78] ve bu grubun Demircihöyük'ün K ve L evrelerinde görülen sığ, içe doğru kıvrılan kâselerle uyumlu olması söz konusu grubun Erken Tunç Çağı II boyunca Yukarı Sakarya Ovası ve Marmara Denizi'nin güneyine doğru yayıldığını işaret etmiştir.[79] Her ne kadar İç Batı Anadolu Erken Tunç Çağı çanak çömleği içinde belirgin mal grubu olduğu anlaşılsa da siyah ağız kenarlı çanaklar, yerleşimlere göre yerel özellikler ve farklılıklar da göstermektedir. D. Sarı, siyah ağız kenarlı çanakların Küllüoba örneklerinin, Demircihöyük Erken Tunç Çağı I evresinde bulunan örneklerden farklı bir gelişim gösterdiğini ve bununla birlikte Küllüoba Erken Tunç Çağı II döneminde az sayıda Demircihöyük örnekleriyle tam paralel örneklerin ele geçtiğini belirterek, bu çanakların ithal olarak bu yerleşime gelmiş olabileceğini ifade etmiştir.[80] Diğer taraftan Ankara çevresinde Erken Tunç Çağı II ve III dönemlerinde karşılaşılan bu özel kâse/çanak grubu istisnai olarak Alişar'da Geç Kalkolitik/Erken Tunç Çağı I'de görülmektedir.[81] İnönü Mağarası'nın yakınında bulunan Yassıkaya Mağarası Erken Tunç Çağı çanak çömlek repertuarının içinde de yer alan siyah ağızlı kenarlı çanaklar[82], bu geleneğin Karadeniz kıyısında da sürdürüldüğünü göstermiştir. Daha farklı bir gelişim göstermekle beraber, Kahramanmaraş-Elbistan Ovası yerleşimlerinde artış gösteren bu kâse/çanak türü, Doğu Anadolu'da, Karaz kültürü içinde, Erken Tunç Çağı I-II döneminde de yoğun olarak görülmektedir.[83]

Farklı bölgelerde ele geçen form ve bezeme öğelerinin yanında, daha önce yalnızca Yassıkaya Mağarası'ndan bilinen ve bu nedenle T. Efe tarafından Yassıkaya çanak çömleğine özgü olduğu belirtilen bazı unsurlarda İnönü Mağarası IV. tabaka çanak çömleğinde izlenmektedir. Yassıkaya Mağarası'na özgü saplı ilmek kulplu çanakların[84] benzerleri de İnönü Mağarası IV. tabakada belgelenmiştir (Şekil 8/7-8). Yine Yassıkaya Mağarası kulpları içinde görülen, birleşim yerinin ortasında çukurcuk bulunan kulplardan[85] da İnönü Mağarası IV. tabakada elde edilmiştir (Şekil 8/9). İnönü Mağarası'nda tespit edilen ve tarihleme açısından önem taşıyan bir diğer unsur da burma kulplardır (Şekil 8/10). Genellikle dikey örnekleri ile temsil edilmekle beraber yatay örnekleri de bulunan burma kulpların Batı Anadolu Erken Tunç Çağı için karakteristik öğeler arasında olduğu görülmektedir. Bölgede şimdilik İnönü Mağarası, Yassıkaya Mağarası[86] ve Kılıçlı Mağarası'nda[87] elde edilen bu tip kulplar, Demircihöyük'te Erken Tunç Çağı I'den[88] itibaren gelişim göstermektedir. Demircihöyük'te yerleşim dışında Sarıket Mezarlığı'nda[89] da örneğini gördüğümüz burma kulpların benzerleri İç Batı Anadolu'da Küllüoba[90], Seyitömer[91], Kaklık Mevkii[92], Karaoğlan[93], Küçük Höyük[94], Yortan Mezarlığı'nda[95] ve daha güneyde Beycesultan'da[96] ağırlıklı olarak Erken Tunç Çağı II'den itibaren görülmektedir. İlave olarak Kocaeli Müzesi'nde korunan burma kulplu, gaga ağızlı küçük bir testiciğin de Erken Tunç Çağı II-III dönemine ait olduğu ifade edilmiştir.[97]

72 Dengiz 2019: 16 vd.; Sarı 2007: 647.
73 Fidan/Sarı/Türkteki 2015: 69.
74 Sarı 2007: 648; Dengiz 2019: 91.
75 Efe 1990: 7.
76 Sarı 2007: 648.
77 French 1967: 60.
78 Eimermann 2004: 15-36.
79 Sarı 2007: 648.
80 Sarı 2007: 649.
81 von der Osten 1937: 52, 54, 152; Fig. 68/5-6; Pl. 1/5; Dengiz 2019: 47 vd., 94.
82 Efe 2004: 30.
83 Palumbi 2012: 268-271.
84 Efe/Mercan 2002: 364.
85 Efe 2004: Fig. 2a/15-16.
86 Efe/Mercan 2002: 363.
87 Glatz 2015: 159, Fig. 6.5, 6.6.
88 Sarı 2012: 168; Efe 1988: 42-43.
89 Seeher 2000: Fig. 50.
90 Sarı 2004: 80, Lev. 26/1.
91 Bilgen, N./Bilgen, Z./Çırakoğlu 2015: Fig. 151a.
92 Topbaş/Efe/İlaslı 1998: Figs. 53.133; 55.142
93 Topbaş/Efe/İlaslı 1998: Figs. 37.3; 38.20; 39.30; 45.68.
94 Gürkan/Seeher 1991: Abb. 14.3.; 15.6.; 16.3; 17.4; 18.2-4.
95 Kâmil 1982: Figs. 82.b; 37.126; 45.162
96 Lloyd/Mellaart 1962: Figs. P23-P68.
97 Ökse/Çalık-Ross/Konak 2019: 25, Res. 7/Nr. 11.

SONUÇ

İnönü Mağarası IV. tabaka çanak çömleğinin formları, bezeme unsurları ve hamur özellikleri dikkate alındığında yerel özelliklerin ağır bastığı ve bununla birlikte Trakya, Balkanlar ve İç Batı Anadolu Erken Tunç Çağı kültür grupları ile ilişkilendirilebilecek özellikler taşıdığı görülmektedir. T. Efe, Yassıkaya Mağarası bulgularını, yerel özellikleri ve yayılım alanını dikkate alarak *Filyos K*ültürü içinde değerlendirmiş ve bu kültürün kökenlerinin Ezero veya Ezerovo-Sozopol grupları ile ilişkili olabileceğini ifade etmiştir.[98] İnönü Mağarası Erken Tunç Çağı çanak çömleği, Batı Karadeniz kıyısı Erken Tunç Çağ kültürlerinin yerel karakterlerinin baskınlığının anlaşılmasına katkı yapmış ve T. Efe tarafından Filyos Kültürü olarak tanımlanan bölge içine yeni bir merkezin daha ilave edilmesini sağlamıştır. Ancak son yıllarda özellikle İstanbul çevresi, Trakya ve Troas bölgelerinde yapılan araştırmalarda, özellikle kabartma şerit bant üzeri baskı bezemeli örneklerin sayısının artması, bu geleneğin daha geniş bir alanda yayıldığını göstermiştir. Ayrıca 2016-2017 yıllarında bölgede yürütülen Herakleia Pontika Yüzey Araştırması kapsamında Döküktepe'de bu bezeme, form ve hamur özelliklerini taşıyan örnekler elde edilmesi, bölgedeki Erken Tunç Çağı kültürünün çanak çömleğinin tanımlanmasında kabartma şerit bant üzeri baskı bezemenin karakteristik öğelerden biri olduğunu göstermektedir. İnönü Mağarası Erken Tunç Çağı çanak çömleğinin tarihlendirilmesi ve bölgeler arası ilişkilerin saptanması açısından önemli bir unsur olan siyah ağız kenarlı çanaklar ve diğer bulguların analojik değerlendirmesi, İnönü Mağarası Erken Tunç Çağı yerleşiminin MÖ 3. Bin yılın ikinci yarısına ait, yılın belirli zamanlarında kullanılan bir yerleşim olabileceğine işaret etmektedir. H/7 açmasında IV. tabakanın üst seviyesinden alınan yanmış ahşap örneğinin C14 analizi de, Kal. MÖ 2291-2133 (Çize. 2) aralığını vermiştir.



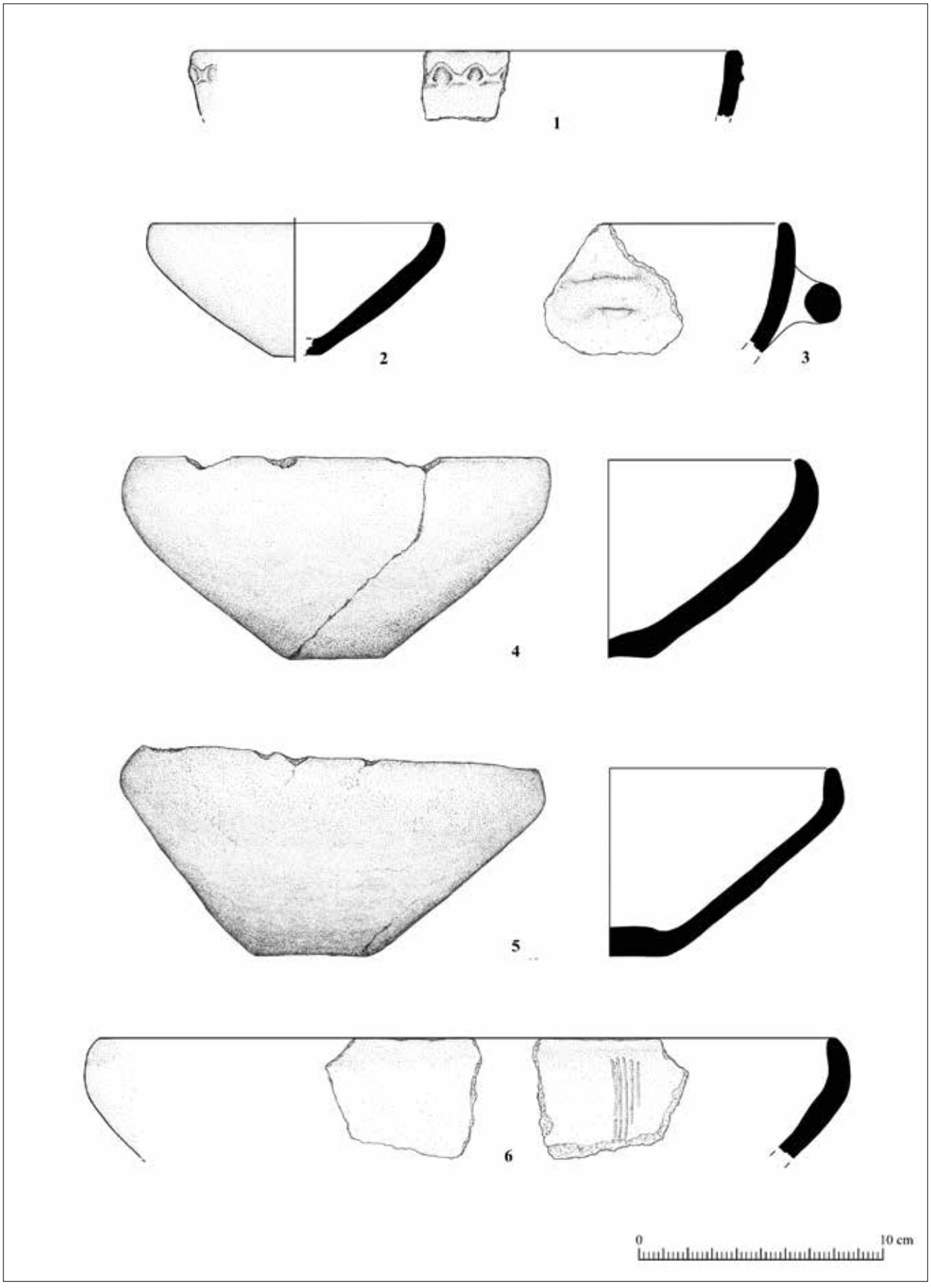
Çizelge 2: IV. Tabakanın C14 Analizi Sonuçları / *The Results of 14C Analysis of İnonu Cave Level IV.*

[98] Efe/Mercan 2002: 367; Efe 2004: 34.

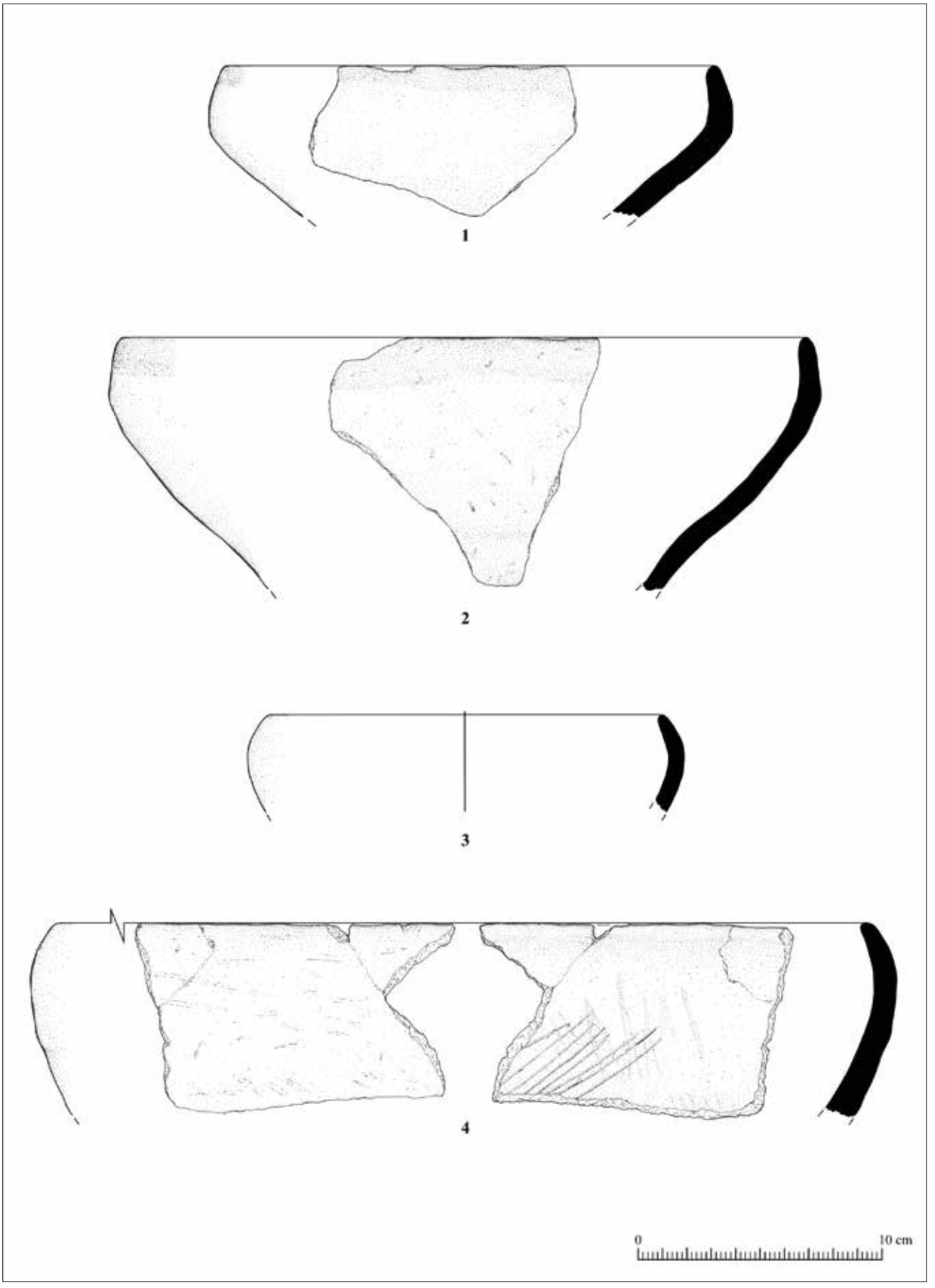
TEŞEKKÜR

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Zonguldak Valiliği, Kdz. Ereğli Kaymakamlığı, Kdz. Ereğli Belediyesi ve Zonguldak - Bülent Ecevit Üniversitesi Rektörlüğü İnönü Mağarası kazılarına maddi ve kurumsal destek sağlamıştır. Bu çalışmada yer alan görsellerin büyük bir kısmı Burak Kader ve Fatih Aliyazıcıoğlu'nun desteği ile elde edilmiştir. Ayrıca bu çalışma Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi-2020-91149634-01 no.lu proje çerçevesinde desteklenmiştir. Destek ve katkı sağlayan tüm kişi ve kurumlara teşekkürü borç biliriz.

DOI: 10.22520/tubaar.2021.28.005

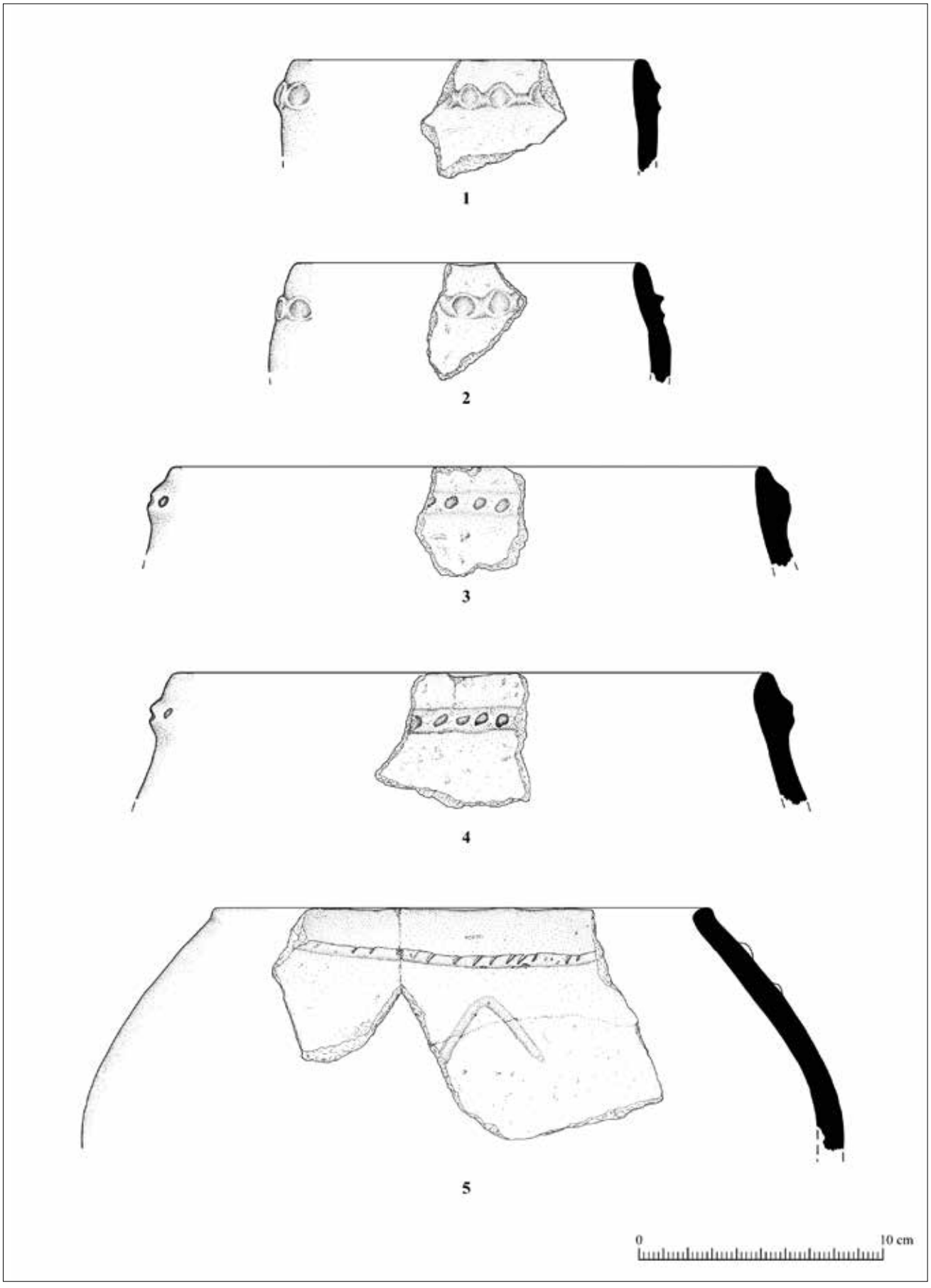


Şekil 2: IV. Tabaka Çanakları / *Bowls of Level IV.*

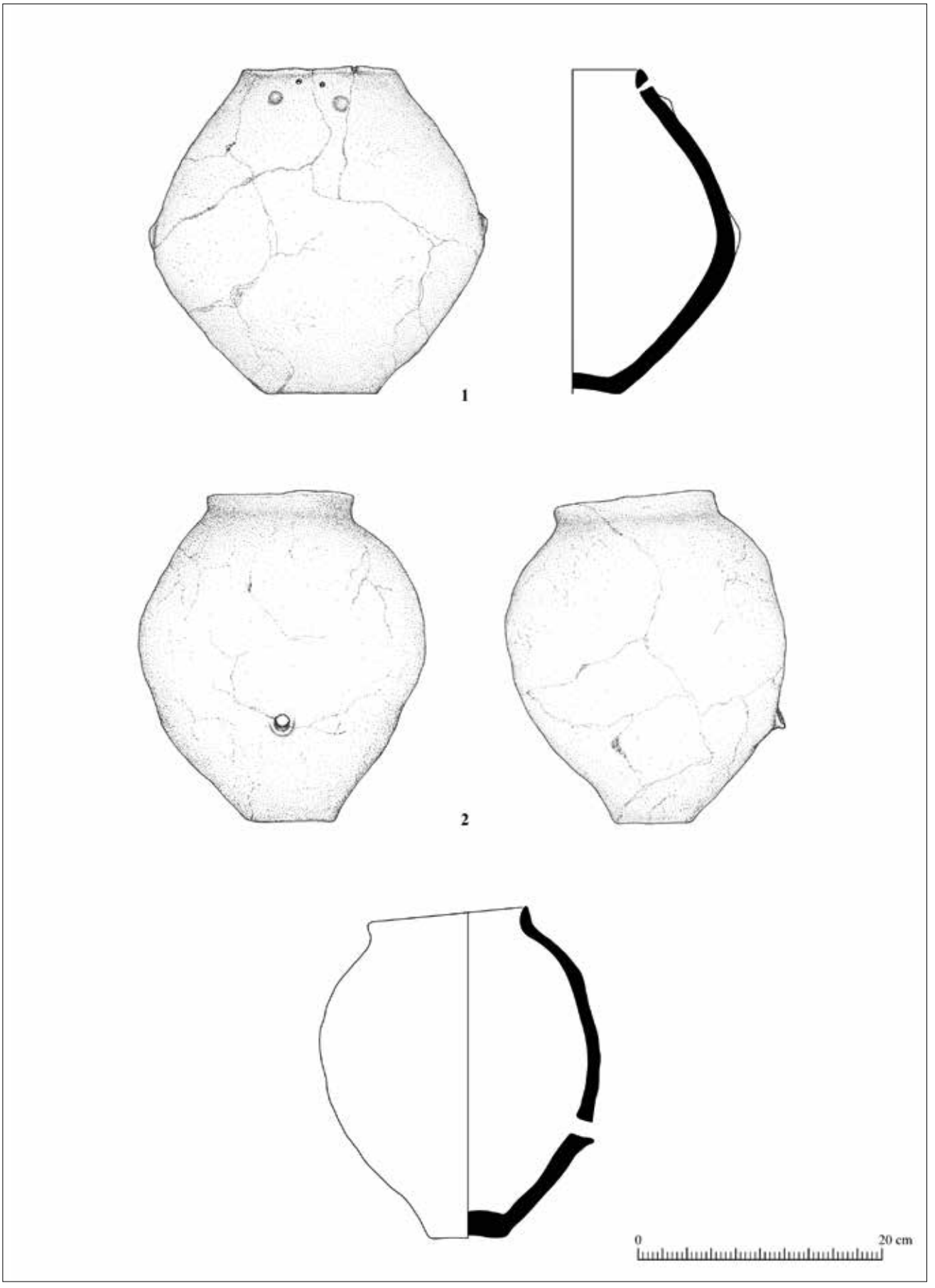


Şekil 3: IV. Tabaka Çanakları / *Bowls of Level IV.*

DOI: 10.22520/tubaar.2021.28.005

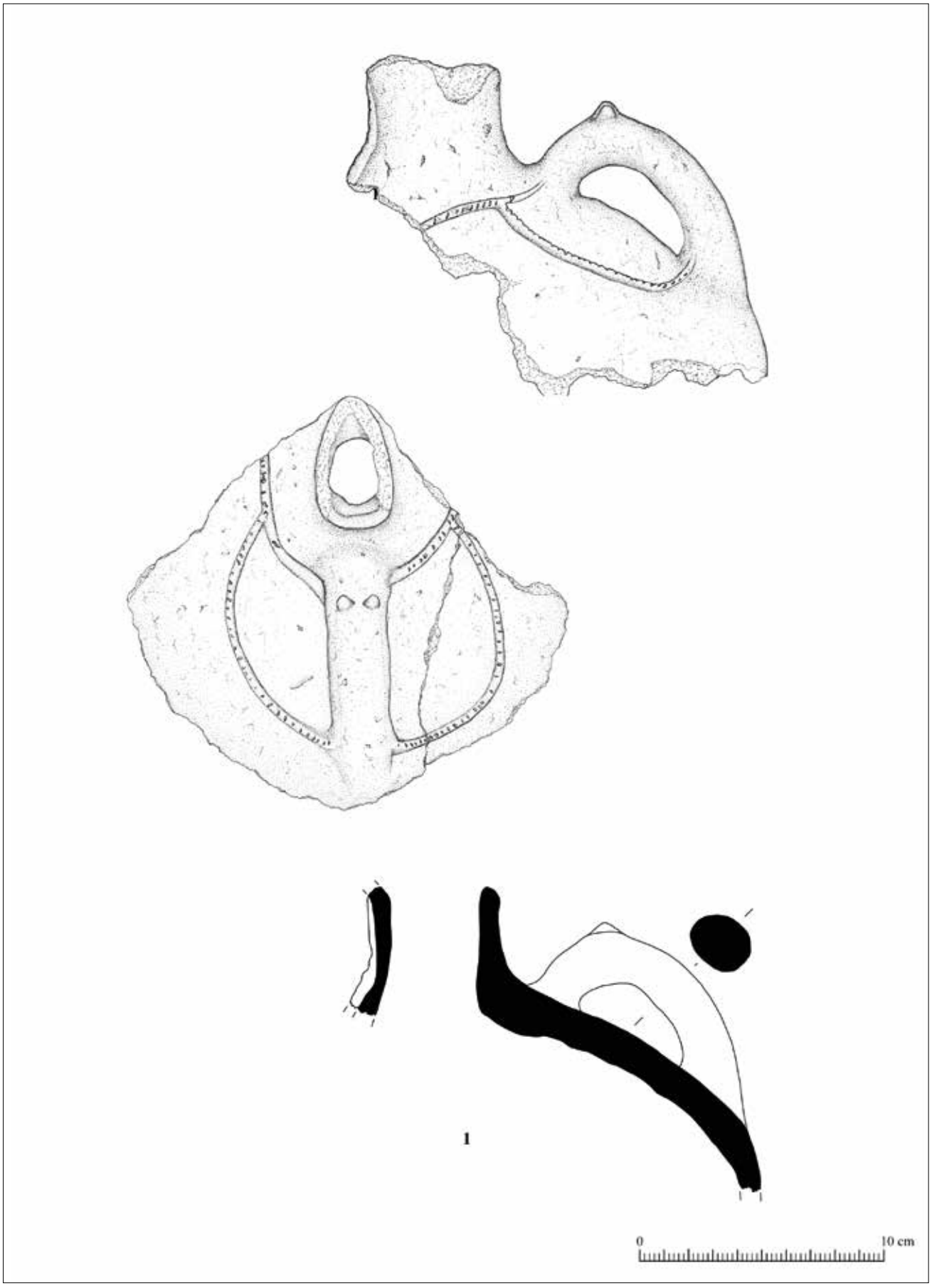


Şekil 4: IV. Tabaka Çömlekleri / *Pots of Level IV.*

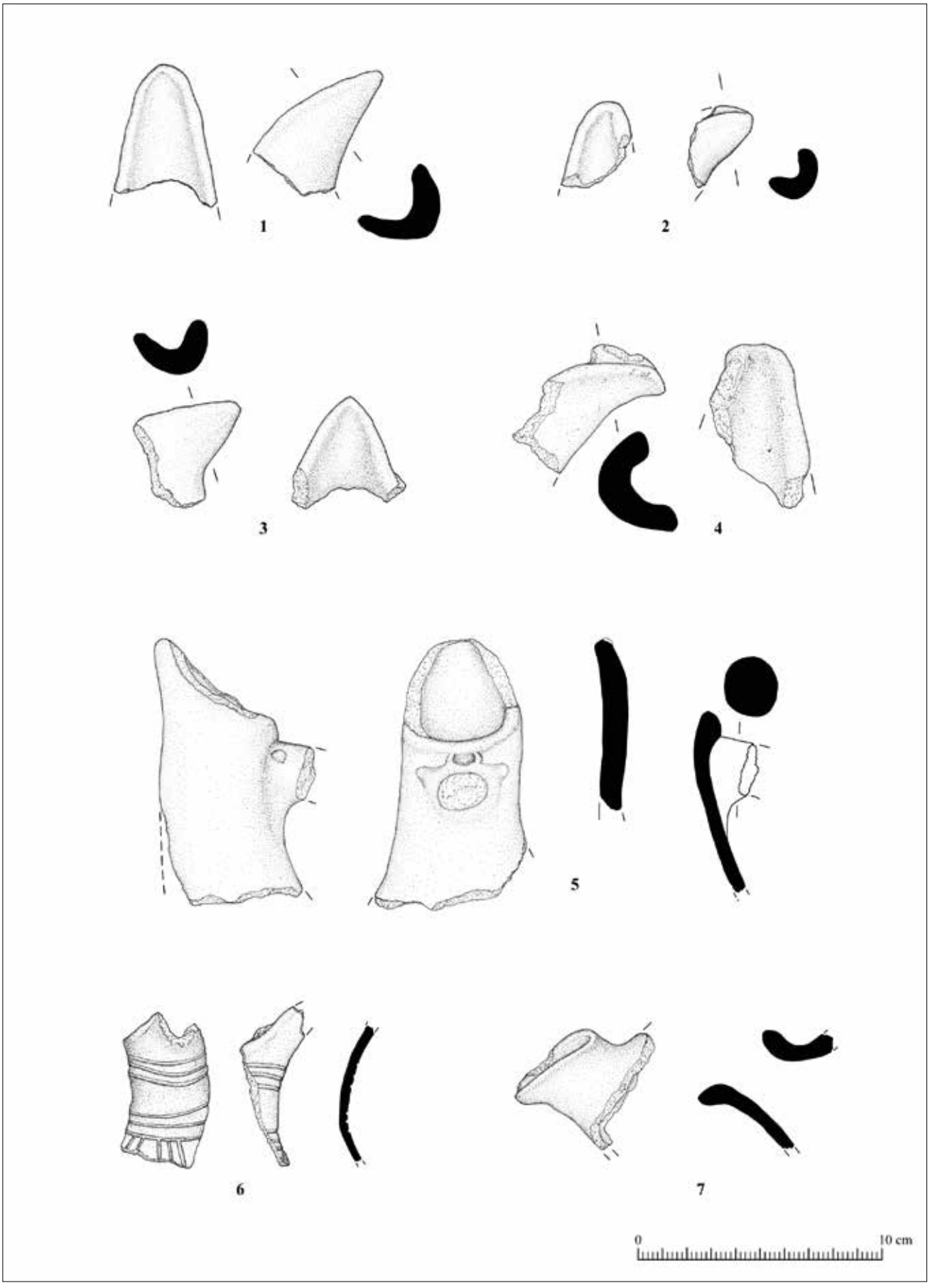


Şekil 5: IV. Tabaka Çömlekleri / *Pots of Level IV.*

DOI: 10.22520/tubaar.2021.28.005

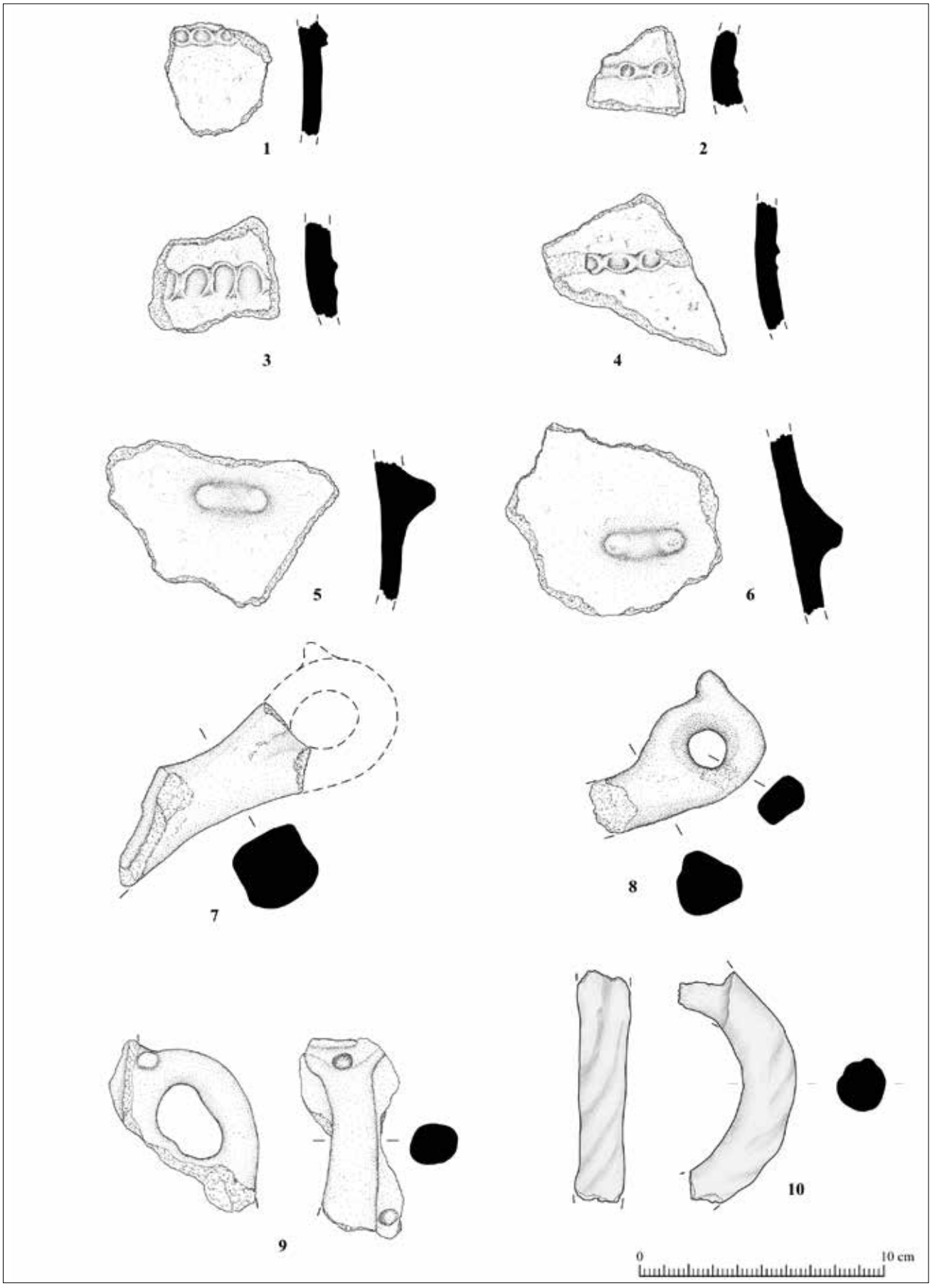


Şekil 6: IV. Tabakada Bulunan Gaga Ağızlı Testi / *Spouted Pitcher of Level IV.*



Şekil 7: IV. Tabakada Bulunan Gaga Ağızlı Testi Parçaları / *Spouted Pitcher Fragments of Level IV*

DOI: 10.22520/tubaar.2021.28.005



Şekil 8: IV. Tabakada Bulunan Bezemeli Parçalar (1-6) ve Kulp Parçaları (7-10) / *Decorated Fragments and Handle Fragments of Level IV.*

KAYNAKÇA

ALKIM, U. B. / ALKIM H. / BİLGİ, Ö. 1988.
İkiztepe I: Birinci ve İkinci Dönem Kazıları, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

AYDINGÜN, Ş. / AYDINGÜN, H. 2013.
"*Erken Demirçağ'da 'İstanbul Boğazı' Üzerinden Trak/ Frig Kavimlerinin Gelişine Ait İlk Bulgular*", **Arkeoloji ve Sanat**-142: 65-78.

AYDINGÜN, Ş. / AYDINGÜN, H. 2020.
"İstanbul Küçükçekmece Göl Havzası›nın Tarihöncesi (Paleolitik-Erken Tunç Çağları)", **Amisos,** 5/8: 7-30.

BAŞARAN, S. 1999.
"*Enez Çevresinde Yapılan Arkeolojik Araştırmalar*", **Zafer Taşlıklıoğlu Armağanı Anadolu ve Trakya Çalışmaları***,* (Eds. N. Başgelen/G. Çelgin/A. V. Çelgin), Arkeoloji ve Sanat Yayınları. 169-197.

BEM, C. 2007.
Traian Dealul Fântânilor. Fenomenul Cucuteni A-B, Monografii V, Muzeul National de Istorie a României, Bucureşti.

BERNABÒ-BREA, L. 1964.
Poliochni Città Preistorica Nell'isola Di Lemmos, Vol. I, 1 Testo, Roma.

BİLGEN, N. / BİLGEN, Z. / ÇIRAKOĞLU, S. 2015.
"*Erken Tunç Çağı Yerleşimi (V. Tabaka)*", **Seyitömer Höyük I**, (Ed. N. Bilgen), İstanbul: 119-189.

BLEGEN, C. W. / CASKEY, J. L. / RAWSON, M. / SPERLING, J. 1950.
Troy General Introduction the First and Second Settlements, Volume 1*,* Princeton.

DENGİZ, O. 2019.
Batı ve Orta Anadolu'da İlk Tunç Çağı'nda Siyah Ağız Kenarlı (Black-Topped) Kaseler, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilecik.

EFE, T. 1988.
Demircihüyük. Die Ergebnisse der Ausgrabungen 1975–1978. Vol. III, 2. Die Keramik 2. C. Die Frühbronzezeitliche Keramik der jüngeren Phasen (ab Phase H), Mainz.

EFE, T. 1990.
"*1988 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları*", **Anadolu Araştırmaları**-XII: 1-9.

EFE, T. / TOPBAŞ, A. / İLASLI, A. 1995.
"*Salvage Excavations of the Afyon Archaeological Museum, Part 1: Kaklık Mevkii*", A Site Transitional to the Early Bronze Age", **Studia Troica** *5*: 357-399.

EFE, T. / MERCAN, A. 2002.
"*Yassıkaya: Karadeniz Ereğli (Heraclea Pontica) Yakınlarında Bir İlk Tunç Çağı Yerleşmesi*", **23. Kazı Sonuçları Toplantısı**, 1. Cilt: 361-374.

EFE, T. 2004.
"*Yassıkaya, an Early Bronze Age Site near Heraclea Pontica (Kdz. Ereğli) on the Black Sea Coast*", **Festschrift für Němejcová Pavùková***,* (Ed. B. Hänsel), 27-38, Berlin.

EIMERMANN, E. 2004.
"*Soundings at Early Bronze Age Hacılartepe in the İznik Region (NW Anatolia)*", **Anatolica** XXX*:* 5-36.

EKMEN, H. 2020.
"İnönü Mağarası'nda Bulunan Erken Tunç Çağı'na Ait Sütten İkincil Ürün Üretiminde Kullanılan Bir Çömlek Üzerine Gözlemler", **Metallurgica Anatolica Festschrift für Ünsal Yalçın anlässlich seines 65. Geburtstags / Ünsal Yalçın 65. Yaşgünü Armağan Kitabı**, (Eds. H. G. Yalçın/O. Stegemeier), Ege Yayınları, 77-85, İstanbul.

EKMEN, H. / MERCAN, A. / EKMEN, F. G. / GÜNEY, A. 2019.
"İnönü Mağarası 2017 Yılı Kazıları", **40. Kazı Sonuçları Toplantısı**, 2. Cilt: 271-292.

EKMEN, F. G. 2020.
"İnönü Mağarası Kazıları Işığında Kalkolitik Çağ'da Batı Karadeniz Bölgesi", **TÜBA-AR** 26: 45-64.

EKMEN, H. / EKMEN, F. G. / GÜNEY, A. 2020.
"İnönü Cave: New Results of the Early Iron Age Culture in the Western Black Sea Region", **OLBA***, XXVIII*: 35-57.

EKMEN, H. / MERCAN, A. / EKMEN, F. G. / GÜNEY, A. 2020a.
"İnönü Mağarası 2018 Yılı Kazı Çalışmaları", **41. Kazı Sonuçları Toplantısı**, 2. Cilt: 309-331.

EKMEN, H. / EKMEN, F. G. / MERCAN, A. / GÜNEY, A. 2020b.
"İnönü Mağarası: Kdz. Ereğli'nin En Eski Sakinlerinden Geriye Kalanlar", **Kdz. Ereğli'nin Kurtuluşunun 100. Yılı E-Sempozyumu**, 23-40, Zonguldak.

FİDAN, E. / SARI, D. / TÜRKTEKİ, M. 2015.
"*An Overview of the Western Anatolian Early Bronze Age*", **European Journal of Archaeology** 18 (1): 60-89.

DOI: 10.22520/tubaar.2021.28.005

FRENCH, D. 1967.
"*Prehistoric Sites in Northwest Anatolia, I. The İznik Area*", **Anatolian Studies** 17: 49-100.

GENÇ, E. 2005.
Yeni Buluntular Işığında Kastamonu-Kınık Kazıları Sonuçları, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara.

GLATZ, C. 2015.
"*The Later Prehistory of the Cide-Şenpazar Region: ca. 2600-2000 BC*", **Kinetic Landscapes The Cide Archaeological Project: Surveying the Turkish Western Black Sea Region**, (Eds. B. S. Düring and C. Glatz), Warsaw/Berlin: 151-182.

GEORGIEV, G. I. / MERPERT, N. J. / KATINCHAROV, R.V. / DIMITROV, D. G. 1979.
Ezero. Ranno bronzovoto Selishte, Sofia, Bulgarian Academy of Science.

GÜR, B. / ERDAN, E. 2018.
"*Batı Anadolu Kökenli Bir Grup Erken Tunç Çağı Gaga Ağızlı Testi*", **Cedrus** VI: 125-138.

GÜRKAN, G. / SEEHER, J. 1991.
"*Die frühbronzezeitliche Nekropole von Küçükhöyük bei Bozüyük*", **Istanbuler Mitteilungen** 41: 39-96.

HEURTLEY, W. A. 1939.
Prehistoric Macedonia: An Archaeological Reconnaissance of Greek Macedonia (West of the Struma) in the Neolithic, Bronze, and Early Iron Ages, Cambridge University Press, Cambridge.

HEYD, V. / AYDINGÜN, Ş. / GÜLDOĞAN E. 2016.
"*Kanlıgeçit-Selimpaşa-Mikhalich and the Question of Anatolian Colonies in Early Bronze Age Souteast Europe*", **Of Odysseys And Oddities : Scales And Modes Of İnteraction Between Prehistoric Aegean Societies And Their Neighbours**, (Ed. B.P.C. Molloy), Oxford ; Philadelphia: 169-203.

HILLER, S. / NIKOLOV, V. 1997.
Karanovo, Die Ausgrabungen Im Südsektör 1984-1992, Band 1. 2, Verlag Ferdinand Berger & Söhne, Horn /Wien, Salzburg/Sofia.

HÜRYILMAZ, H. 2006.
"*Gökçeada-Yenibademli Yerleşmecilerinin Erken Bronz Çağı'nda Deniz Aşırı İlişkileri*", **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi***, C. 5 S. 17*: 1-9.

KÂMİL, T. 1982.
Yortan Cemetery in the Early Bronze Age of Western Asia, Oxford, Archaeopress.

KARAUĞUZ, G. 2016.
"*2004-2008 Yılı Arkeolojik Yüzey Araştırması Işığında Zonguldak Bölgesi'nin Eskiçağ Tarihi Kronolojisi Üzerine Kısa Bir Not*", ***İnsan, Kimlik, Mekân Bağlamında Zonguldak Sempozyumu Bildirileri***, (Eds. A. Efiloğlu/N. Hatunoğlu/H. Özer/T. Gürdal/H. Sankır), 21-30, Zonguldak.

KARTAL, M.- ERBİL, E.- KARAKOÇ, M. 2016.
"*Sakarya İli Tarih Öncesi Arkeolojisi Yüzey Araştırması (II) 2014*", **33. Araştırma Sonuçları Toplantısı** *2.* Cilt: 387-408.

LESHTAKOV, K. 1992.
"*Investigation on the Bronze Age In Thrace, I. Comperative Stratigraphy of the Early Bronze Age Tells In South-East Bulgaria*", **Annuaire De L'Universite De Sofia "St. Kliment Ohridski**, Faculte D'Historie, TOM: 84-85.

LESHTAKOV, K. 2004.
"*The Thracian Settlement at Assara (Constantia) Near Simeonovgrad*", **History of The Periodical Press In Khaskovo**: 23-76.

LLOYD, S. / MELLAART, J. 1962.
Beycesultan I. The Chalcolihic and Early Bronze Age Levels, London, British Institute of Archaeology at Ankara.

MATTHEWS, R. 2007.
"*An arena for cultural contact: Paphiagonia (north-central Turkey) through prehistory*", **Anatolian Studies** 57: 25-34.

MATTHEWS, R. 2009.
"*Silent Centuries Paphlagonia from the Paleolithic to Early Bronze Age*", **At Empires Edge Project Paphlagonia, Regional Survey in North Central Turkey**, (Eds. R. Matthews/C. Galtz), London: 75-105.

MARRO, C./ÖZDOĞAN, A./TİBET, A. 1998.
"*Prospection archéologique franco-turque dans la Région de Kastamonu (Mer Noire). Troisième rapport préliminaire",* **Anatolia Antiqua** 6: 317-35.

MILANOVIĆ, D. 2011.
"*The Settlement Cernavoda III Culture on the Site Bubanj Near Niš*", **СТАРиНАР**: 101-119.

NIKOLOVA, L. 2005.
"*Social Changes and Cultural Interactions in Later Balkan Prehistory, Later Fifth And Fourth Millennia Cal BCE*", **Prehistoric Archaeology & Anthropological Theory and Education**, (Eds. L. Nikolova/J. Fritzand/J. Higgins)*, RPRP 6-7*: 87-96.

ORTHMANN, W. 1963.
Frühe Keramik von Boğazköy. Aus den Ausgrabungen am Nordwesthang von Büyükkale, Verlag, Gbr. Mann, Berlin.

ÖKSE, A. T. / ÇALIK-ROSS, A. / KONAK, A. 2019
"*Kocaeli Yarımadası Tunç ve Demir Çağlarına Ait Arkeolojik Bulgular: Yüzey Araştırmaları ve Kocaeli Müzesi'nde Korunan Eserler*", **Arkeoloji ve Sanat**/162: 17-40.

ÖZDOĞAN, M. 1982.
"*Doğu Marmara ve Trakya Araştırmaları*", **Türk Arkeoloji Dergisi**, XXVI-I: 37-62.

ÖZDOĞAN, M. 1985.
"*1984 Yılı Trakya ve Doğu Marmara Araştırmaları*", **III. Araştırma Sonuçları Toplantısı**: 409-420.

ÖZDOĞAN, M. / PARZINGER, H. 2012.
Die Frühbronzezeitliche Siedlung von Kanlıgeçit bei Kırklareli: Ostthrakien während des 3. Jahrtausends v. Chr. im Spannungsfeld von anatolischer und balkanischer Kulturentwicklung, Berlin: Verlag Philipp Von Zabern.

PALUMBI, G. 2012.
"*Bridging th efrontiers. Pastoral groups in the Upper Euphrates region in the early third millennium BCE.*", **Origini** XXXIV: 261-278.

SARI, D. 2004.
Küllüoba İlk Tunç Çağı II Çanak Çömleği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

SARI, D. 2007.
"*Küllüoba'da Ele Geçirilen Siyah Ağız Kenarlı (Black-Topped) Kaselerden Birkaç Örnek*", **Vita/Hayat Belkıs Dinçol ve Ali Dinçol'a Armağan**, (Eds. M. Alparslan/M. Doğan-Alparslan/H. Peker), Ege Yayınları, İstanbul: 647-655.

SARI, D. 2012.
"İlk Tunç Çağı ve Orta Tunç Çağı'nda Batı Anadolu'nun Kültürel ve Siyasal Gelişimi", **Mimarlar, Arkeologlar, Sanat Tarihçileri, Restoratörler Ortak Platformu-MASROP**, Sayı 7: 112-249.

SEEHER, J. 2000.
Die Bronzezeitliche Nekropole von Demircihüyük-Sarıket, Ernst Wasmuth Verlag, Tübingen.

SÉFÉRİADÈS, M. 1996.
"*Deshayes' excavations at Dikili Tash: The Early Bronze Age levels*", **Early Bronze Age Settlement Patterns in the Balkans (ca. 3500-2000 BC, Calibrated Dates)**. Part 2. Sofia, (Ed. L. Nikolova), Prehistory Foundation: 95-128.

SHERRATT, A. 1986.
"*Pottery of Phases IV and V*", **Excavations At Sitagroi, A Prehistoric Village In Northeast Greece**, Volume 1, (Eds. C. Renfrew/M. Gimbutas/E. S. Elster), Los Angeles, California: 429-474.

THISSEN, L. 1993.
"*New insights in Balkan-Anatolian connections in the Late Chalcolithic, Old evidence from the Turkish Black Sealittoral*", **Anatolian Studies** 43: 207-237.

TOPBAŞ, A. / EFE, T. / İLASLI, A. 1998.
"*Salvage excavations of the Afyon Archaeological Museum, Part II: The settlement of Karaoğlan Mevkii and the Early Bronze Age cemetery of Kaklık Mevkii*", **Anatolia Antiqua** 6: 21-94.

ÜSTÜN, S. 2006.
1993–2004 Dönemi Bademağacı Kazılarında Bulunmuş Olan İlk Tunç Çağı II Kırmızı Astarlı Malları, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

von der OSTEN, H. H. 1937.
The Alishar Hüyük. Seasons of 1930-1932, Part I, The University of Chicago Press, Illinois.

YILMAZ, D. 2013.
"*Doğu Ege'de Yeni Bir Erken Tunç Çağı Kenti: Troas Bölgesi'nde Bozköy-Hanaytepe Yüzey Araştırmaları*", **International Journal of Social Science**, Volume 6 Issue 5: 857-888.